

مشاوره حقوقی برای پزشکان و داروسازان

دکتر بهزاد نجفی

.....
کارشناس امور دارویی

■ پیش‌گفتار

آقای دکتر بهزاد نجفی که تاکنون مطالب متنوع و متعددی را برای رازی ارسال کرده‌اند و در نشریه چاپ شده و در آینده نیز چاپ خواهد شد، علاوه بر این که داروسازی خوانده‌اند، حقوق نیز خوانده‌اند. ضمناً ایشان هم در مرکز بهداشت میانه مشغول به کار هستند و هم داروخانه دارند. تمامی این مسایل باعث شده که مشکلات پزشکان و داروسازان در رابطه با قوانین و مقررات مربوط به امور پزشکی و دارویی را بشناسند و با آشنایی

که به مسایل حقوقی دارند، آن‌ها را از این زاویه موشکافی کرده و راه حل ارائه دهند. به همین دلیل برای شروع سرفصلی تحت عنوان «مشاوره حقوقی» تعدادی سؤال و جواب مبتلا به داروسازان و پزشکان را برایمان ارسال کرده‌اند که همراه با مقدمه خود ایشان از این پس در رازی چاپ خواهیم کرد. از همکاران گرامی و مخاطبان محترم رازی انتظار داریم که سئوالات خود را در این زمینه برایمان ارسال کنند تا با در میان گذاشتن سئوالات

با آقای دکتر بهزاد نجفی، پاسخ ایشان را همراه با سؤال مربوطه در همین سرفصل منتشر نماییم. ضمن تشکر و قدردانی از لطف و محبت آقای دکتر بهزاد نجفی به همکاران خودشان و نشریه رازی با هم مطلب ایشان را مرور کرده و امیدواریم که راهگشا باشد.

«سردبیر»

■ مقدمه

با توجه به گستره حضور داروسازان و پزشکان در مراکز درمانی و بهداشتی و صنایع داروسازی و مراکز تحقیقاتی و دانشگاه‌های علوم پزشکی بیمارستان‌ها و غیره و نیاز به آگاهی‌های اولیه همکاران محترم از قوانین و مقررات مربوط به امور پزشکی و دارویی و غیره که احساس می‌شود، بنابراین، بر آن شدیم مسایل و مشکلات شایع و مبتلا به این‌گونه موارد که از نظر قانونی و حقوقی حائز اهمیت بوده و درک و آگاهی از آن برای همکاران شاغل در این‌گونه مراکز مفید و لازم بوده و منجر به افزایش فهم و آگاهی از قوانین و مقررات حقوقی و قانونی و حقوق پزشکی خواهد شد، مطالبی را به‌صورت سریال و در صفحات جداگانه‌ای به‌عنوان مشاوره حقوقی درج کنیم و در اوایل سعی خواهد شد که مسایل و مشکلات شایع و عمومی به‌صورت سؤال و جواب درج گردد.

■ بازخوانی یک پرونده (قتل شبه عمد)

در تاریخ ۸/۸/۸۱ در شهرستان درود فاجعه‌ای رخ داد که لازم است تبعات حقوقی و بررسی

پرونده جهت تنویر افکار همکاران محترم پزشک و داروساز و سایر دست‌اندرکاران کار پزشکی به استحضار رسانده شود. توسط یک شرکت توزیع دارویی یک کارتن سرم نیم‌لیتری دامی که حاوی میزان بالای کلسیم، فسفر، منگنز، منیزیم برای استفاده دامپزشکی وجود داشته است در بین کارتن‌های حاوی سرم ۱/۳ و ۲/۳ به بیمارستان تحویل شده است. کارخانه سازنده از بر چسب مناسب آگاه‌کننده استفاده نکرده است، شرکت توزیع‌کننده در توزیع آن توجه کافی مبذول نداشته است. مسؤول داروخانه در هنگام تحویل آن دقت کافی نکرده است، خریدار سرم و تحویل‌گیرنده نیز به آن توجهی نداشته است و سرانجام پرستار تزریق‌کننده و پزشک معالج نیز به آن توجهی نداشته‌اند و این سرم غنی از نظر یون‌های ذکر شده به‌جای سرم ۱/۳ و ۲/۳ بعلت تشابه برچسب و غیره به بیمار تزریق شده که منجر به فوت جوان ۱۷ ساله شده است و چند بیمار نیز در همین رابطه و تزریق مشابه بستری شدند.

در محاکم قضایی تخلفاتی که متوجه تعداد کثیری از افراد درگیر این قضیه بوده‌اند نشان می‌دهند که همه این افراد کم و بیش در این مرگ و بی‌توجهی سهیم بوده‌اند و همه ایشان مستحق مجازات بوده و به پرداخت دیه محکوم شدند لذا جا دارد ابعاد حقوقی این قصور پزشکی و بی‌مسئولیتی و بی‌احتیاطی این مساله روشن شود.

مسئولیت عبارت از وضعیتی و شرایطی است که شخص را مطابق با قانون در مقابل فصل یا ترکیب فعل پاسخگو قرار می‌دهد. این پاسخگویی ممکن است حاصل فعل ناشی از نقض قوانین

موضوعه کیفری یا تخلف از قرارداد و یا تخطی از موازین و مقررات حرفه‌ای باشد. پزشک ممکن است به لحاظ رفتاری معینی تنها مواجه با یکی از انواع مسؤولیت‌ها (کیفری، مدنی، انتظامی) شود و یا تا جایی که همان رفتار او را در معرفی جمع این مسؤولیت‌ها قرار دهد.

البته لازم به ذکر است گرچه طبق مقررات موجود، عذر جهل به قانون معمولاً پذیرفته نیست و این یک اصل تقریباً فراگیر است یعنی این که جهل به قانون رافع و نافی مسؤولیت نمی‌باشد و هیچ کس نمی‌تواند به صرف عدم آگاهی از قانون اعمال و رفتار خود را توجیه کند (قاصر جاهل) اما باید قبول کرد که اکثریت جوامع نسبت به بسیاری از قوانین و مقررات آگاهی چندانی ندارند و بررسی نشان می‌دهد، حتی بدیهی‌ترین و اولیه‌ترین مفاهیم حقوقی و قانونی هم بعضاً ناشناخته و مجهول مانده‌اند و حوزه انتشار قوانین در ایران که قانوناً از طریق جراید کثیرالانتشار صورت می‌گیرد، نمی‌تواند پوشش کافی را برای اطلاع آحاد مردم بدهد.

در حقوق جزای پزشکی، جرائم یا خطاهای پزشکی که نقض قوانین و مقررات پزشکی و دارویی است و موجبات برهم خوردن نظم و امنیت شده و مسؤولیت مرتکبین آن را فراهم می‌آورد مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در حقوق جزا اساس مسؤولیت کیفری بر پایه جرم و خطای مرتکب استوار است و اعمال جزایی ناشی از فعل و ترک فعل انسان، جرم نامیده می‌شود که به دو صورت بروز می‌نماید:

۱ - جرایم عمدی: که قصد و نیت و اراده مرتکب در آن وجود دارد.

۲ - جرایم غیرعمدی: در این حالت سوء نیت و عمد وجود ندارد.

لذا لازمه اعمال مجازات در جرایم غیرعمدی وجود خطای کیفری است.

جرایم پزشکی و دارویی را می‌توان به چهار دسته اساسی تقسیم نمود که عبارتند از:

۱ - قصور و سهل‌انگاری پزشکان و صاحبان حرف وابسته در انجام وظیفه

۲ - سوء رفتار حرفه‌ای و تخلف از قوانین و مقررات پزشکی و دارویی

۳ - تخلفات انضباطی پزشکان و صاحبان حرف وابسته (تخلفات انتظامی)

۴ - مداخله غیرمجاز افراد فاقد صلاحیت در امور پزشکی و دارویی

■ قصورات پزشکی

قصور پزشکی از نظر تعریف به عمل خلاف قاعده، عمل بی‌رویه، عمل بر خلاف شئون حرفه‌ای، عمل سوء گفته می‌شود در اصطلاح حقوقی به ترک یک قانون الزامی توسط پزشک یا یکی از صاحبان حرف پزشکی که در نتیجه اقدامات درمانی و بهداشتی آنان موجبات خسارت جانی و مالی بیمار فراهم گردد اطلاق می‌شود به عبارتی این مراقبت‌ها یا کافی نبوده و یا مطلوب نبوده است یا به معنای دیگر کوتاهی در استاندارد مراقبت‌های پزشکی است که باید به عمل آید و تمامی بیماران حق دارند از پزشک خود انتظار یک درمان طبی استاندارد را داشته باشند.

قصور در زبان انگلیسی معادل Neglect بوده

و درباره آن‌ها از بیمار رضایت آگاهانه اخذ نشده باشد که متأسفانه پزشکان ما اعم از عمومی یا متخصص به این امر مهم توجه نداشته و چنانچه در سیر درمانی بیمارشان عوارض جانبی قابل پیش‌بینی رخ دهد مسؤول بوده و عهده‌دار خسارت پدید آمده خواهند بود. در مورد عوارض جانبی غیرقابل پیش‌بینی قصوری متوجه پزشک معالج نمی‌باشد به شرط آن‌که حداکثر سعی خود را به منظور برطرف نمودن آن عارضه خاص به کار برد. برای اعمال لفظ قصور پزشکی باید شروط سه گانه زیر برقرار باشد.

- ۱ - پزشک مسؤول درمان بیمار باشد.
- ۲ - پزشک در انجام این مسؤولیت تخطی کرده باشد.
- ۳ - تخطی از این وظیفه به هر میزان منجر به آسیب اعم از مادی - روانی یا جسمی به بیمار گردد.

قصور پزشکی به چهار دسته تقسیم می‌شود:

- ۱ - بی‌مبالاتی
- ۲ - بی‌احتیاطی
- ۳ - عدم مهارت (که خود به دو دسته عدم مهارت علمی و عدم مهارت عملی تقسیم می‌گردد)
- ۴ - عدم رعایت نظامات دولتی.

■ بی‌مبالاتی چیست؟

«بی‌مبالاتی» در لغت به معنای بی‌تدبیری بی‌فکر و اندیشه بودن، بی‌پروایی، بی‌اعتنایی و نارسایی در دقت و توجه لازم می‌باشد و در اصطلاح حقوقی، به صورت ترک فعل است که از روی اهمال

و خطایی است که از روی سهو سرزند و در مقابل تقصیر است که معادل آن در انگلیسی *Faulte* بوده از روی عمد سر می‌زند. قصور پزشکی یکی از مصادیق خطای کیفری است خطایی که در هنگام انجام حرفه معین به‌وجود می‌آید و یک امر نسبی می‌باشد، چه بسا که یک استاد مرتکب قصور می‌گردد ولی شاگرد و زیردست او چنین قصوری را انجام ندهد، به هر صورت چنانچه قصوری رخ دهد پزشک یا صاحبان حرف وابسته مسؤول خطاهای خود خواهند بود. قصورات پزشکی و خطاهایی که ممکن است منجر به مسؤولیت کیفری یا مدنی یا هر دو گردد عبارتند از:

- ۱ - خطای نسخه‌نویسی
- ۲ - خطای تشخیص و درمان
- ۳ - خطای رادیولوژی، رادیوتراپی یا فیزیوتراپی
- ۴ - خطای سرایت بیماری‌های واگیردار
- ۵ - خطای جراحی، بیهوشی، زنان و زایمان ارتوپدی و غیره.

بیماران حق مطالبه یک درمان طبی استاندارد را دارند ولی این بدان معنا نیست که پزشکان باید نتیجه درمانی رضایت بخش را برای بیماران تضمین کنند به عبارتی عدم نتیجه‌گیری مطلوب در درمان بیمار به شرط رعایت اصول فنی و حرفه‌ای ضرورتاً به معنای قصور پزشکی نیست هم‌چنین عدم تشخیص یک بیماری به دنبال شرح حال مناسب، معاینه بالینی کامل و آزمایشات پاراکلینیکی لازم قصور پزشکی محسوب نمی‌گردد و عوارض جانبی درمان تنها هنگامی قصور محسوب می‌گردد که قابل پیش‌بینی بوده

و سهل انگاری و فراموشی سر می زند یا کاری است که باید انجام دهد و انجام نمی دهد.

■ بی احتیاطی چیست؟

بی احتیاطی به معنای انجام فعل بدون دقت لازم است. بی احتیاط به کسی گفته می شود که عاقبت اندیش نباشد و کار خود را استوار نکند. به عبارتی دیگر منظور از بی احتیاطی آن است که شخص بدون توجه به نتایج عملی که عرفاً قابل پیش بینی است اقدام به عملی نماید که منتهی به صدمات بدنی و یا وارد شدن ضرر به دیگران شود.

تبصره ۳ ماده ۲۹۵ قانون مجازات اسلامی مصادیق قصور در انجام وظیفه را بیان کرده

است. تبصره مذکور مقرر می دارد «هرگاه بر اثر بی احتیاطی یا بی مبالاتی یا عدم مهارت و عدم رعایت مقررات مربوط به امری، قتل و یا ضرب یا جرح واقع شود به نحوی که اگر آن مقررات رعایت می شد، حادثه ای اتفاق نمی افتاد، قتل یا ضرب و یا جرح در حکم شبه عمد خواهد بود.»

عدم رعایت موازین شرعی، قانونی، مقررات صنفی، حرفه ای، شغلی و سهل انگاری در انجام وظایف قانونی به وسیله شاغلین حرف پزشکی و وابسته به پزشکی، تخلف محسوب می شود و متخلفین با توجه به شدت و ضعف عمل ارتكابی و تعدد و تکرار آن حسب مورد به مجازات های مذکور در قانون محکوم می گردند.

